

Συνομιλήτρια: Μοναχή Καλλίστη,

Ηγουμένη της ι. Μονής Αγίου Παντελεήμονος, Αχερά

Κ.Ι.: «Ανηλίσκετο άλλοις υπηρετών». «Εύχρηστος εις διακονίαν». «Τον Θεόν επόθει, τον Θεόν εφίλει, τον Θεόν εδόξαζε...» Αυτός ήταν ο Γέρων Παναής Χατζηωνάς.

Η.Κ.: Έζησα αρκετά κοντά στο Γέροντα Παναή επί δεκαπέντε ολόκληρα χρόνια. Ήμουν στην εφηβική ηλικία, όταν μάθαμε με τις φίλες μου ότι ο Παναής κι ο Βασίλης έκαμναν Εσπερινούς. Αρχίσαμε, λοιπόν, να πηγαίνουμε κι εμείς. Επειδή, όμως, αυτούς τους Εσπερινούς τους έκαμναν μόνοι τους, χωρίς τον ιερέα, διότι δεν μπορούσαν να περάσει μέρα που να μην κάνουν Εσπερινό - δεν κτυπούσαν την καμπάνα. Γι' αυτό, τους περιμέναμε ν' αρχίσουν, πηγαίναμε κρυφά κρυφά στην εκκλησία, παρακολουθούσαμε τον Εσπερινό κι ύστερα, κρυφά κρυφά πάλι, μέχρι να προσκυνήσουν εκείνοι, επιστρέφαμε τρεχτές στα σπίτια μας.

Ένα απόγευμα μας ρώτησε ο Παναής, γιατί φεύγαμε τόσο βιαστικά. Του εξηγήσαμε, μιλήσαμε μαζί του κι αυτό μας ενεθάρρυνε. Έτσι ξεκινήσαμε. Κάθε απόγευμα πηγαίναμε στον Εσπερινό. Κι όταν ήταν μεγάλη εορτή, μετά τον Εσπερινό ο μακαριστός Παναής μας διάβαζε το βίο του αγίου ή της αγίας, που γιόρταζε. Φεύγαμε εμείς κι εκείνοι συνέχιζαν με αγρυπνία. Μόνοι τους έκαμναν την αγρυπνία.

Κ.Ι.: Όλη τους η ζωή, δηλαδή, κυλούσε μέσα στην Εκκλησία.

Η.Κ.: Ακριβώς. Τέλειωνε η αγρυπνία στις τέσσερις το πρωί. Έφευγε ο Βασίλης, για να πάει να φροντίσει τα ζώα του πατέρα τους κι έμενε ο Παναής μέσα στην εκκλησία, για να την ετοιμάσει για τη Θεία Λειτουργία.

Κ.Ι.: Εσπερινό, δηλαδή, αγρυπνία και Θεία Λειτουργία, όλα μαζί κορδόνι. «Άσω τω Κυρίω μου και ευφρανθήσομαι», όπως μας λέει και ο μέγας Δαβίδ.

Η.Κ.: Εμείς δεν ξέραμε να ψάλλουμε κι ο Γέρων Παναής συνεχώς μας παρότρυνε «μάθετε να ψάλλετε», ώσπου και μάθαμε.

Κ.Ι.: Σεις, Γερόντισσα, πιστεύετε ότι το μοναχικό σας βίο τον οφείλετε στο Γέροντα Παναή;

Η.Κ.: Πού αλλού;

Κ.Ι.: Τόσο πολύ, λοιπόν, σας είχε επηρεάσει;

Η.Κ.: Μάλιστα.

Ο Γέρων Παναής ήταν άνθρωπος της προσευχής. «Θέλεις να προσευχηθείς;» μας έλεγε. «Πρέπει να κάνεις εγκατάσταση. Χωρίς εγκατάσταση, δεν μπορείς ν' ανοίξεις το κουμπί και ν' ανάψει το φως. Ενώ, όταν κάνεις εγκατάσταση, έτσι κι αγγίζεις το κουμπί, αρχίζεις ν' ανεβαίνεις στον ουρανό».

Έτσι έβλεπε τη διαρκή σύνδεσή μας με το Θεό. Όπως, ακριβώς, μέσω μιας ηλεκτρικής εγκατάστασης, είμαστε συνεχώς συνδεδεμένοι με τον τόπο παροχής του ρεύματος κι έτσι έχουμε πάντοτε φως. Και συμπλήρωνε: «Να βάλεις τα σύρματα, να βάλεις τις λάμπες και το μόνο, που θα χρειάζεται μετά, θα είναι ν' αγγίζεις το κουμπί».

Κ.Ι.: Έτσι έβλεπε την εσωτερική προετοιμασία του ανθρώπου.

Η.Κ.: Πόση σοφία είχε μέσα του αυτός ο άνθρωπος! Ήταν, θυμάμαι, μια συντροφιά από νεαρά άτομα, που πήγαιναν κοντά του κι είπαν ότι ο παππούς ο Παναής - έτσι τουλάχιστο τους φάνηκε - έδειχνε ιδιαίτερη αγάπη στο πιο νεαρό μέλος της συντροφιάς, που ήταν στην εφηβική του ηλικία. Απάντησε τότε ο Γέρων Παναής, όταν του είπαν «την τάδε την αγαπάς περισσότερο»:

- «Ο Χριστός είχε και ένα μαθητή, είχε και τρεις, είχε και δώδεκα, είχε και τους εβδομήκοντα».

Κ.Ι.: Σπουδαία απάντηση, πραγματικά.

Η.Κ.: Όταν αρρώστησε, λίγο προτού κοιμηθεί, μου διεμήνυσε να πάω, διότι ήθελε κάτι να μου πει. Πήγα, πράγματι, μαζί με το Γέροντα Γαβριήλ και άλλες αδελφές από τη μονή μας. Μου ζήτησε να καθίσω στην καρέκλα δίπλα του κι άρχισε να μου λέει:

- «Όταν εκφώνησες τον ενθρονιστήριο λόγο σου ως ηγουμένη, είπες - κι ήρθαν και μου το είπαν - ότι οφείλεις σε μένα ό,τι έγινες κι ότι εγώ ήμουν ο δάσκαλός σου. Κι είπα μέσα μου ότι δεν έκανες καλά ν' αναφέρεις τ' όνομά μου και να πεις κι εκείνα τα καλά λόγια για μένα. Ύστερα, σιγά σιγά, που το δούλεψε ο νους μου, είπα: «Και πως είπε έτσι, Παναή, εσένα τι λόγος σου πέφτει; Έτσι αισθανόταν η αδελφή, έτσι έκανε. Θα έρθεις τώρα εσύ, Παναή, να ελέγξεις και να κρίνεις μια ηγουμέ-

νη για το τι είπε;».

Και κατέληξε:

- «Σε ήθελα, λοιπόν, να έρθεις, για να σου ζητήσω συγγνώμη για εκείνο το λογισμό μου, όσον αφορά την ομιλία σου στην ενθρονιστή σου».

Κ.Ι.: Αυτός ήταν ο Γέρων Παναής. Κι αυτό ήταν το μέγεθος της καθαρότητας της καρδιάς του και της ταπεινώσής του: μιας ταπεινώσης, στην οποία δεν είμαστε συνηθισμένοι εμείς οι άνθρωποι του κόσμου τούτου. Κάποτε υποδέχθηκε ένα επιστήμονα, τον οποίο επιθυμούσε να γνωρίσει, με τούτα τα λόγια: «Και πόθεν μοι τούτο ίνα έλθη η μήτηρ του Κυρίου μου προς με;» Και τούτο, τα τελευταία χρόνια του βίου του, όταν πλέον είχε γίνει ευρύτατα γνωστός και μέχρι Καθηγούμενοι Ελλαδικών μονών πήγαιναν να τον επισκεφθούν, όταν έρχονταν στην Κύπρο και να μιλήσουν μαζί του.

Η.Κ.: Ο Βασίλης έδινε πάντα την ευκαιρία στον Παναή ν' ασχολείται με τα δικά του. Έλεγε, για παράδειγμα, ο πατέρας τους ότι έπρεπε να γίνει κάποια δουλειά. Θα έμενε να την κάνει ο Βασίλης, ο οποίος προέπεμπε τον Παναή με τούτα τα λόγια: «Άντε, κουμπάρε, πήαινε τζιαι εν ώρα σου». Κι έφευγε ο Παναής, για να πάει στην εκκλησία.

Κι ο πατέρας τους, όμως, όπως κι η μητέρα τους, ήταν πολύ ευλαβείς και θεοφοβούμενοι άνθρωποι. Στην περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ακρίβυνε το σιτάρι. Όπως μας έλεγε η μητέρα του, η διατίμηση ήταν εννέα σελίνια το κιλό: ένα κιλό σιταριού ισοδυναμούσε με δεκατρείς οκάδες. Όλοι οι άλλοι πουλούσαν το σιτάρι μία λίρα το κιλό, αλλά ο πατέρας του Παναή το πουλούσε εννέα σελίνια. Δίνοντάς τους μάλιστα το ένα σελίνι για ρέστα, τους έλεγε: «Για να πάεις ν' αλέσεις».

Κάποτε ένας από τους ιερείς, που υπήρξαν εφημέριοι της εκκλησίας της Λύσης, θέλησε να ξεσκεπάσει την εικόνα της Παναγίας, η οποία μέχρι τότε ήταν πάντα καλυμμένη και φαινόταν ένα πολύ μικρό τμήμα της. Επέμενε πολύ και, πράγματι, μια μέρα μας έβαλε και ξεσκεπάσαμε την εικόνα, αφαιρέσαμε όλα τα καλύμματά της.

Έγινε πάταγος στο χωριό μας. Όλος ο κόσμος ήταν ανάστατος μ' αυτό το συμβάν. Κανένας δεν μπορούσε να δεχθεί το ότι ξεσκεπάστηκε η εικόνα της Παναγίας κι όλοι φοβόντουσαν ότι κάποιο κακό θα συνέβαινε στο χωριό. Ποια ήταν η αντίδραση του Γέροντα Παναή; Ήταν τόση η αγάπη του για όλο τον κόσμο, που ήταν αδύνατο να κακοκαρδίσει τον ιερέα. Τι μας έλεγε, λοιπόν;

- «Μπαίνω μέσα στην εκκλησία. Βλέπω την εικόνα της Παναγίας έτσι κι αμέσως αρχίζω να της ψάλλω: «Χαίροις, άνασσα, μητροπάρθενον

κλέος». Θέλω να ψάλλω συνεχώς. Όσο βλέπω την Παναγία μας, θέλω να ψάλλω συνεχώς: «Χαίροις, άνασσα, μητροπάρθενον κλέος».

Κ.Ι.: Εξαίρετη ποιμαντική.

Η.Κ.: Και τον εαυτό του προστάτευε έτσι από του να σκεφτεί έστω, όχι να πει, οποιαδήποτε κρίση για τον ιερέα, αλλά και όλους τους συγχωριανούς του προφύλαξε από το ολισθήμα της κρίσης και της κατάκρισης.

Μέχρι που ξαναέντυσαν την εικόνα της Παναγίας.

Μια μέρα διάβασε από τον απόστολο Παύλο ότι δεν είναι πρόπον να προσεύχεται η γυναίκα στο Θεό χωρίς να έχει καλυμμένη την κεφαλή της. Μόλις τέλειωσε, λοιπόν, η θεία Λειτουργία, στάθηκε και μας εξήγησε τα λόγια αυτά του αποστόλου Παύλου. Και κατέληξε, λέγοντάς μας: «Πρέπει, κοπελλούδες, να φορέσετε όλες μαντήλι στο κεφάλι σας».

Εκείνο ήταν. Δεν χρειάστηκε δεύτερη κουβέντα. Όλες οι κοπέλλες - διότι οι πιο μεγάλες φορούσαν όλες μαντήλι - πήγαμε κι αγοράσαμε μαντήλια και τα φορούσαμε στην εκκλησία. Εγώ ήμουν δεκαπέντε χρονών τότε και θαυμάζω μέχρι σήμερα πόση επιρροή είχε ο λόγος του Παναή σ' όλο το χωριό, σε άντρες και γυναίκες, μικρούς και μεγάλους. Κανένας δεν σκεφτόταν ποτέ να τον παρακούσει.

Κ.Ι.: Και να σκεφτεί κανείς ότι δεν ήταν ούτε καν ιερέας, αλλά ένας απλός καντηλανάφτης.

Η.Κ.: Ακριβώς.

Χάρis στο Γέροντα Παναή εμείς στη Λύση δεν είχαμε ούτε ένα διαζύγιο.

Κ.Ι.: Είναι πολύ σπουδαίο αυτό.

Η.Κ.: Άκουγε ότι ένα ανδρόγυνο είχε προβλήματα κι είχε αρχίσει η διχόνοια. Πήγαινε πρώτα κι έβλεπε τον ένα σύζυγο· ύστερα πήγαινε στον άλλο. Αυτό το πήγαινε έλα του συνεχιζόταν, ώσπου ν' αποκατασταθεί η αρμονία ανάμεσα στο ανδρόγυνο. Ή, προκειμένου για περιπτώσεις, στις οποίες ο ένας δεν μπορούσε να διορθωθεί, όπως, για παράδειγμα, όταν ο άνδρας ήταν μέθυσος και κτυπούσε τη γυναίκα του, ο Γέρον Παναής έλεγε στη σύζυγο: «Δεν έχει διαζύγιο. Θα κάμνουμε υπομονή, για να στεφανωθούμε».

Κ.Ι.: Θυμούμαι, μια φορά - ήμαστε μια μεγάλη συντροφιά στο σπίτι του στη Λάρνακα - που μας είπε την εξής παρομοίωση σε σχέση με τα συζυγικά προβλήματα και τα διαζύγια. «Αν βγει ένα σπιρί στο χέρι μου και κακώσει», μας είπε, «θα κόψω το χέρι μου για ν' απαλλαγώ απ' αυ-

τό το σπιρί ή θα κοιτάξω πώς μπορώ να θεραπεύσω αυτό το σπιρί; Το χέρι, που θα κόψω, δεν είναι δικό μου, δε είναι μέλος του δικού μου σώματος; Πώς, λοιπόν, θα το κόψω;» Χέρι, φυσικά, στην προκειμένη περίπτωση, ήταν ο άλλος σύζυγος και σπιρί ήταν το πάθος, η αδυναμία, το ελάττωμα, η αμαρτία του άλλου συζύγου.

Η.Κ.: Είχε τέτοιο κύρος ανάμεσα στους κατοίκους της Λύσης, που ποτέ δεν βρέθηκε, έστω και ένας άνθρωπος, είτε ήταν θρησκευόμενο πρόσωπο είτε όχι, που να του εναντιωθεί ή να τον παρακούσει. Όλοι τον σέβονταν, όλοι τον αγαπούσαν κι όλοι συμμορφώνονταν προς τις συμβουλές του. Τόσο πολύ χαρισματικός άνθρωπος ήταν.

Κ.Ι.: Από την άλλη πλευρά ο ίδιος ήταν ολόκληρος μία υπακοή· υπακοή όχι μόνο στο Θεό, αλλά και στον κάθε άνθρωπο.

Η.Κ.: Έκαμνε υπακοή στους πάντες. Δεν είπε ποτέ του «όχι» σε κανένα. Δεν έκανε ποτέ το δικό του θέλημα. Ήταν πλήρης η εκκοπή του ιδίου θελήματος.

Κ.Ι.: Γνωρίζω, από πρώτη πηγή, το ακόλουθο περιστατικό. Ένα πρόσωπο, που αγαπούσε και σεβόταν πάρα πολύ το Γέροντα Παναή, επρόκειτο να δώσει μια διάλεξη στη Λάρνακα για ένα θρησκευτικό θέμα. Λόγω της μεγάλης αγάπης, που έτρεφε για τον Γέροντα Παναή, αλλά χωρίς να σκεφτεί ποιο ήταν το σωστό, διεμήνυσε στο Γέροντα Παναή ότι θεωρούσε απαραίτητη προϋπόθεση και τη δική του παρουσία σ' εκείνη την εκδήλωση. Μιλούμε τώρα - για όσους δεν τον γνώρισαν - για ένα βρακοφόρο ηλικιωμένο κι εξασθενημένο άνθρωπο, που έβγαινε από το σπίτι του μόνο και μόνο, για να πάει στην εκκλησία και πουθενά αλλού.

Προς μεγάλη, λοιπόν, έκπληξη όλων ο Γέρον Παναής πήγε σ' εκείνη τη διάλεξη, δίνοντας και κατ' αυτό τον τρόπο άλλη μία απόδειξη της υπακοής του προς πάντα άνθρωπο, όπως αναφέρατε, μητέρα Καλλίστη. Όσοι από τους παριστάμενους γνώριζαν τα διαδραματισθέντα, βλέποντας το Γέροντα Παναή να μπαίνει στην αίθουσα της διάλεξης, ομολόγησαν ότι η εκεί παρουσία του υπήρξε γι' αυτούς μέγιστο μάθημα του τι σημαίνει πλήρης εκκοπή του ιδίου θελήματος και ωφελήθηκαν αφάνταστα.

Η.Κ.: Να δείτε πόση ήταν η ταπεινώσή του. Όπως ξέρετε, στο σπίτι του στη Λάρνακα συγκεντρώνονταν καθημερινά δεκάδες άνθρωποι, ανάμεσα στους οποίους πολλοί επιστήμονες, κληρικοί, μοναχοί κ.ο.κ., όλοι για ν' ακούσουν τις διδασχές του και να ωφεληθούν. Και συνεχώς όλοι του ζητούσαν να τους μιλήσει, να τους πει για το ένα θέμα, να τους πει για το άλλο και δεν χόρταιναν να τον ακούν.

Τα τελευταία χρόνια της ζωής του έλεγε, λοιπόν, ο Γέρον Παναής:

«Ήμουν φλύαρος. Και παρακαλούσα το Θεό να μου κόψει αυτή την πολυλογία μου. Και τι μου έστειλε, νομίζετε; Μου έστειλε την κώφωση, για να μην ακούω. Κι όταν δεν ακούς, δεν απαντάς. Έτσι λιγόστεψαν τα λόγια μου».

Κ.Ι.: Πόσο χαριτωμένος ήταν! Και πόσο μας λείπει τώρα. Αλλά και πόσο σίγουροι είμαστε όλοι όσοι τον γνωρίσαμε για την παρρησία του στο Θεό και τις πρεσβείες του υπέρ ημών.